

คนไทยไร้รัฐ: ความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*

Stateless Thai: Understanding and Addressing the Ethnic Inequity in Wiang Haeng District, Chiang Mai Province

เทพประวิณ จันทร์แรง, พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ชยาภินันโท (ชัยวิชิต โสภาราช),
พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์ (ดวงจันทร์ บุญเทียม), พลเอก หารุคำจา, พลพรรค สิริเดชนนท์
และกระณัฐสุบิน เตชะเบญจรัตน์
Thepprawin Chanraeng,
Phrakhru Dhammathorn Chaiwichit Jayābhinando (Chaiwichit Sopharat),
Phrakhru Siripariyattayanusath (Duangchan Boonteam), Panlob Harukhamja,
Ponsan Siridechanont and Koranutsumin Techabenjarat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: thepprawin.chan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทวิถีชีวิตของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ 3) นำเสนอแนวทางกระบวนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 11 รูป ผู้นำอาวุโส ผู้นำชุมชน ประชาชน 4 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทวิถีชีวิตของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ อาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า มีระยะทางยาวหลายพันกิโลเมตร ทำให้มีผู้อพยพเข้ามาในไทยเนื่องจากสาเหตุภาวะต่อสู้อุปสรรคและความยากไร้ในการทำกิน ปัจจุบันอำเภอเวียงแหงได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 23 หมู่บ้าน มีลักษณะวัฒนธรรมผสมระหว่างชนภาคเหนือกับชนเชื้อสายไทยใหญ่กับชนกลุ่มน้อยต่างๆ

*ได้รับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 มิถุนายน 2567
Received: November 21, 2023; Revised: May 29, 2024; Accepted: June 20, 2024

เช่น กลุ่มจีนฮ่อ กลุ่มชาวเขาเผ่าลีซอ และกลุ่มชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง เป็นต้น

2. ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐ เป็นปัญหาที่ถูกสะสมมายาวนานและไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ มีข้อจำกัดทั้งด้านความมั่นคงด้านอาณาเขตหรือเขตแดน มีดังนี้ 1) ปัญหาด้านกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ 2) ปัญหาพลัดพรากจากถิ่นฐานกำเนิด 3) ปัญหาเรื่องกฎหมายการพิสูจน์สัญชาติ 4) ปัญหาเรื่องสิทธิบัตรและสิทธิอื่นๆ 5) ปัญหาการทำมาหากินเลี้ยงชีพ

3. แนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ได้แก่ 1) เสริมสร้างทัศนคติทางสังคมเชิงพุทธด้วยหลักเมตตาธรรม 2) ให้การศึกษา เพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านกฎหมายด้านสัญชาติ 3) เสริมสร้างสวัสดิการแห่งรัฐ พัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชน 4) พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติและสิทธิแห่งความเป็นพลเมืองของประเทศไทย 5) พัฒนาเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์

คำสำคัญ: คนไทยไร้รัฐ; ความเข้าใจ; การแก้ไขปัญหา; ความเหลื่อมล้ำ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the lifestyle context of stateless Thai, the ethnic groups in Wiang Haeng District, Chiang Mai Province, 2) to study the problem of inequality among stateless Thai, the Ethnic groups in Wiang Haeng District, Chiang Mai Province and 3) to present, guidelines for the process of addressing Social inequality among ethnic groups. It is aqualitative research utilizing a participatory research approach. It's data were collected through interviews with 15 key informants, consisting of 11 monks, and 4 persons representing the elderly, community leader, and the general.

The results research were found that:

1. On the lifestyle context of stateless Thai, the ethnic groups in Wiang Haeng District, Chiang Mai Province, the border area adjacent to Myanmar spans thousands of kilometers, leading to an influx of refugees into Thailand due to factors such as armed conflict and food insecurity. At present, Wiang Haeng District is administratively divided into 3 sub-districts and 23 villages; There is a cultural blend between Northern ethnic groups and Thai Yai ethnicities with various minority groups, such as the Chinese Hor, Lisu, and Karen hill tribes.

2. On the problem of inequality among stateless Thai, it is a longstanding issue that cannot be resolved fairly. There are limitations in terms of security and territorial integrity namely: 1) Legal and civil rights issues, 2) Displacement from their Native places, 3) Issues related to nationality verification laws, 4) Problems concerning citizenship cards and other rights and 5) Livelihood and sustenance issues.

3. Guidelines for the process of addressing Social inequality are 1) Strengthening the Buddhist social attitudes with Loving Kindness, 2) Providing education, especially the knowledge of nationality verification laws, 3) Reinforcement the state welfare and develop community welfare models, 4) Improve the laws regarding nationality and citizenship rights of the Thai state, and 5) Developing community networks to address the Ethnic inequality of Stateless Thai.

Keywords: Stateless Thai People; Solving; the Problem; Inequity

1. บทนำ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นทั่วโลกควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน โดยเฉพาะในเวทีระดับโลกให้ความสำคัญในเรื่องความเหลื่อมล้ำ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ขยายกว้างขึ้น การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลให้ได้รับการตอบสนองโดยการมีหลักประกันทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ตามการเจริญเติบโตของประชากร ความไม่เท่าเทียมด้านรายได้ เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการแก้ไข (บัณฑิต นิจถาวร, 2560, หน้า 23) แนวคิดมนุษยนิยมและสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ภายใต้ระเบียบ กฎหมาย นโยบายเกี่ยวกับการจัดการปัญหาการไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย พบว่า ระเบียบ กฎหมาย นโยบายของรัฐทำให้สถานะบุคคลและสิทธิขั้นพื้นฐาน

ของคนในไทยนั้น รัฐจะจำแนกสถานะบุคคลของคนเป็นกลุ่มๆ และกำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานไว้กับสถานะของแต่ละคน โดยแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพที่ไม่เหมือนกัน ในทฤษฎีมุขยนิยมนักกล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมศักยภาพ มีความสามารถในการพัฒนาการตนเอง และเชื่อว่ามนุษย์สามารถค้นพบความหมายคุณค่า และเป้าหมายของชีวิตได้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยผ่านระบอบประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน โดยมนุษย์ทุกคนต้องได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในเชื้อชาติ สัญชาติ สีผิว เพศ รสนิยมทางเพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง สถานะทางเศรษฐกิจ ขาดกำเนิด ความพิการ สถานะสุขภาพ หรือสถานะอื่นๆ นี่คือการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้นการไร้รัฐไร้สัญชาติที่รัฐยังไม่

รับรอง จะเป็นเหตุแห่งการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงมีพึงได้มาตั้งแต่กำเนิดตามธรรมชาติไม่ได้ เพราะการมีสิทธิขั้นพื้นฐาน เป็นหลักประกันที่มนุษย์จะพัฒนาตนเอง การค้นพบคุณค่าในชีวิตตามหลักมนุษยนิยม รัฐจึงจำเป็นต้องรับรองคุ้มครอง และส่งเสริมให้คนทุกคนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่ผูกไว้กับการมีสัญชาติ หรือมีเงื่อนไขอื่นใด รวมทั้งทุกคนต้องเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานโดยไม่ละเมิดต่อกัน (ละออ กู่แก้วเกษม และพิรัชย์ เปรมศิรา, 2566, หน้า 23-37)

อย่างไรก็ตาม สัญชาติเป็นเรื่องของความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลกับรัฐ หรือกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องผูกมัดบุคคลไว้กับประเทศในทางกฎหมาย ปัญหาเรื่องการที่บุคคลต้องตกอยู่ในสภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติถือว่าเป็นปัญหาด้านมนุษยชนที่สำคัญ เนื่องจากการที่บุคคลอยู่ในฐานะไร้รัฐไร้สัญชาติมักจะถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้โดยง่าย ปัญหาเรื่องบุคคลไร้สัญชาติยังคงเป็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่ยังไม่มีแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจน ประกอบกับสภาพสังคมในปัจจุบันยังส่งผลให้มีจำนวนคนไร้สัญชาติที่เพิ่มสูงขึ้นการนิยามความหมาย “ไร้รัฐ” และ “ไร้สัญชาติ” มีความแตกต่างกันโดยที่ “ไร้รัฐ” หมายถึง บุคคลผู้ไม่มีเอกสารแสดงตนใดๆ และไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนในระบบการทะเบียนราษฎร ส่วน “ไร้สัญชาติ” หมายถึง บุคคลไร้รัฐที่ได้ขึ้นทะเบียนในระบบการทะเบียนราษฎรและมีเอกสารแสดงตน เนื่องด้วยนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ในกรอบแนวคิดชุดที่ 3 การให้ความสำคัญกับความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ที่ให้ความสำคัญ

ครอบคลุมถึงปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ที่ให้ความสำคัญกับการปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from Fear) มีศักดิ์ศรีและหลุดพ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Freedom from Want) และความมั่นคงของรัฐ (State Security) ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าควบคู่กับความอยู่ดีมีสุขของคนในชาติและความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศ โดยกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความพร้อมเผชิญภัยคุกคามหรือปัญหาความมั่นคง การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ การรักษาเสถียรภาพการเงิน นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565) และในกรอบแนวคิดชุดที่ 6 ความมั่นคงภายในประเทศให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมของประเทศให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบโดยคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต โดยเสริมสร้างสังคมที่สงบสุข ประชาชนมีการศึกษา มีอาชีพ มีรายได้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนมีระบบการเฝ้าตรวจ เฝ้าระวัง แจ้งเตือน และบริหารจัดการสถานการณ์ต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่ประโยชน์ที่ชาติจะได้รับการอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุข เป็นปึกแผ่น มั่นคงทางสังคม ท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2562)

ในปลายปี พ.ศ. 2562 มีบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับรัฐบาลไทยราว

479,943 คน สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติได้รับอาณัติจากสมัชชาสหประชาชาติในการระบุและให้ความคุ้มครองแก่บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ รวมทั้งการป้องกันและลดภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติ UNHCR ทำตามอาณัติที่ได้รับมอบหมายโดยทำงานร่วมกับรัฐบาล องค์กรภายใต้สหประชาชาติ และองค์กรภาคประชาสังคมเพื่อจัดการกับปัญหาเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 2014 UNHCR ได้ทำการเปิดตัวโครงการรณรงค์เพื่อยุติภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2024 และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการจึงได้มีการเปิดตัวแผนปฏิบัติการสากลเพื่อยุติภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติระหว่างปี ค.ศ. 2014-2024 ซึ่งประกอบด้วยกรอบการทำงานเพื่อใช้เป็นแนวทาง 10 แผนเพื่อให้รัฐได้ใช้ดำเนินการพร้อมกับการสนับสนุนจาก UNHCR และภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แผนปฏิบัติการสากลที่ว่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขสถานการณ์ภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติที่มีอยู่รวมทั้งป้องกันการเกิดขึ้นใหม่ของกรณีไร้รัฐไร้สัญชาติ (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ, 2564)

ทิศทางภาครัฐกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย พบว่า 1) ปัญหาเกิดจาก (1) การประกอบอาชีพการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักดั้งเดิม (2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยสภาพสังคมเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากขึ้นในหลายๆ พื้นที่ (3) แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 4) การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองระดับภูมิภาค 2) ปัจจัยของภาครัฐกับทิศทางการบูรณาการแผนชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราช

อาณาจักรไทย ประกอบด้วย (1) ความเสี่ยงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย (2) ความเสี่ยงจากการขาดสิทธิทางวัฒนธรรม และอคติทางชาติพันธุ์ และ (3) ความเสี่ยงจากการขาดสิทธิในทรัพยากรและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ และ 3) แนวทางการกำหนดทิศทางของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ของภาครัฐ คือ ภาครัฐปฏิบัติตามแนวยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้แก่ (1) ภาครัฐจะเร่งการส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายที่มากขึ้นของชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ (2) ภาครัฐส่งเสริมความตระหนักในสิทธิมนุษยชน สร้างความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกลุ่มชาติพันธุ์ (3) ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชน สร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของคนในท้องถิ่น (ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์ภักดี, 2563, หน้า 144)

พื้นที่ตะเข็บชายแดนทางภาคเหนือของประเทศไทย ณ อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่อยู่ติดชายแดนไทยพม่า มีคนหลากหลายทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติอยู่ด้วยกันอย่างสันติ ทั้งชาวไทยภูเขา ไทยใหญ่ จีนฮ่อ แต่ละกลุ่มต่างๆ ดำรงชีวิตตามขนบธรรมเนียมเดิมของตนเอง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเดินทางจะต้องผ่านเส้นทางคดเคี้ยวสูงชันเลาะขุนเขาหลายลูกกว่าจะเข้าถึงมีอาณาเขตตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่อาณาเขตส่วนหนึ่งเป็นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและพม่า อำเภอเวียงแหงมีเขตติดต่อโดยทิศเหนือติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) ทิศตะวันออกและทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเชียงดาวและทิศตะวันตก

ติดต่อกับอำเภอบาย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) จึงทำให้คนในพื้นที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้มีการดำเนินชีวิตที่มีความเหลื่อมล้ำกันทางสังคมที่ทำให้ไม่เข้าใจกันและนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ ดังนั้น การศึกษาหาข้อมูลที่เป็นแนวทางที่จะลดความขัดแย้งกันและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันที่ทำในคนในชุมชนอำเภอยางเมืองมีความสุขจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

จากความเป็นมาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาในเรื่องสิทธิและสถานภาพทางสัญชาติแก่คนไร้รัฐ โดยการสร้างความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม การอยู่ร่วมกันในกลุ่มสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอำเภอยางเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 3 ตำบล 23 หมู่บ้าน การวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิชาการ ด้านชุมชนและสังคม และกำหนดเป็นนโยบายในด้านความมั่นคงที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มคนไทยไร้รัฐ อันจะนำพาให้กลุ่มชาติพันธุ์รวมเป็นพลเมืองไทยที่ดี มีสิทธิหน้าที่ดังเช่นคนไทยทั่วไป ตลอดจนสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทวิถีชีวิตของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอยางเมือง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอยางเมือง

จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอยางเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research Research-PAR) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การเก็บรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่ตามวัตถุประสงค์ โดยศึกษาองค์ความรู้ด้านบริบทวิถีชีวิต ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และสร้างกระบวนการให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมายของประเทศไทย และพัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจให้กับคนไทยไร้รัฐ เครือข่ายในชุมชนได้นำองค์ความรู้และนวัตกรรมสร้างความเข้าใจไปในอำเภอยางเมือง ตามแนวทางของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยกระบวนการที่ใช้ได้แก่ กระบวนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยยึดหลักการใช้กระบวนการสร้างความเข้าใจเป็นหลักสำคัญ

พื้นที่ศึกษาวิจัยคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอยางเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลเมืองแหง มี 12 หมู่บ้าน ตำบลเปียงหลวง มี 6 หมู่บ้าน และตำบลแสนไห มี 5 หมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ทั้งหมด 3 ตำบล มี 23 หมู่บ้าน ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญครั้งนี้ กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่

เป็นกลุ่มตัวแทนประกอบด้วย กลุ่มประชากร ประกอบด้วย กลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ใน 3 ตำบล 23 ชุมชน คือ 1) ประชากร ได้แก่ คนไทย ไร้รัฐของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 205 คน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย พระสงฆ์ 11 รูป ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ประชาชน 4 คน รวมจำนวน 15 รูป/คน โดยเลือก แบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 4 แบบ ได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาโดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) 3) แบบสังเกต (Observation) และ 4) แบบทดสอบ (Test) ให้ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับความจริง ความคิดเห็น ปัญหา ข้อเสนอแนะ เจตคติที่มีต่อสื่อและแนวทางที่ผู้วิจัย ได้สร้างขึ้น

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตั้ง กิจกรรมในการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจ คนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง แต่ละ พื้นที่เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นเครื่องมือพัฒนา กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นำไป สร้างกิจกรรมให้ความรู้และเรียนรู้ร่วมกัน ให้เป็น คนไทยไร้รัฐต้นแบบแห่งการสร้างความสำเร็จ โดยนำหลักกฎหมายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามหลัก สิทธิและเสรีภาพ หลักมนุษยธรรมในรูปแบบที่มี เอกลักษณะเฉพาะตน โดยมีการค้นคว้าข้อมูลและ เนื้อหาที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและกำหนดการจัดกิจกรรม สร้างความเข้าใจ มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทาง สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัด เชียงใหม่ จัดกระบวนการสร้างความเข้าใจโดย อบรมกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ใน 3 ตำบล 23 ชุมชน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักเรียน ประชาชน และ กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ จำนวนทั้งหมด 5 ราย 2) พระสงฆ์ นักบวชในชุมชน จำนวนทั้งหมด 8 ราย 3) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ (อปต) ยุติธรรมระดับ ตำบล จำนวนทั้งหมด 2 คน เพื่อเป็นแกนนำ เครือข่ายและเป็นแม่ข่ายในการสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนากระบวนการแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดเวทีให้ ความรู้เกี่ยวกับบริบทวิถีชีวิตและปัญหาความ เหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเชิญหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่อำเภอเวียงแหง เข้าร่วมพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหา

กิจกรรมที่ 3 การประเมินและทดลองใช้ กระบวนการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเชิญผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่อำเภอ เวียงแหงที่เป็นผู้นำเข้าร่วมรับฟังการสร้าง ความ เข้าใจเพื่อพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาความ เหลื่อมล้ำทางสังคม

กิจกรรมที่ 4 จัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย ผู้ทรง คุณวุฒิทางการปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้าน จิตวิทยา เพื่อผู้ทำการประเมินกระบวนการแก้ไข

ปัญหาเพื่อพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาคความ
เหลื่อมล้ำทางสังคม

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล
โดยสำรวจข้อมูลพื้นที่บริบทวิถีชีวิตและสัมภาษณ์
อบรมเชิงปฏิบัติการและประชุมกลุ่มย่อย ดำเนิน
การดังนี้ 1) ศึกษารวบรวมเอกสารแนวคิดทฤษฎี
หลักการ เพื่อพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาคความ
เหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอ
เวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาบริบทวิถีชีวิต
และปัญหาคความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการ
พัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำของ
กลุ่มชาติพันธุ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ความรู้ที่
ถูกต้องตามหลักกฎหมายและการปฏิบัติ 3)
วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาคความเหลื่อมล้ำ
ของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการ
แก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ให้
สอดคล้องครอบคลุมตามหลักกฎหมายและการ
ปกครองของประเทศ เพื่อให้เกิดความสงบสุขใน
การอยู่ร่วมกัน นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์
จนเกิดเป็นองค์ความรู้ พัฒนาต่อยอดสร้าง
กระบวนการเรียนรู้ให้คนไทยไร้รัฐ ในการเกิดคความ
เข้าใจในการลดปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคม
ของกลุ่มชาติพันธุ์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่องคนไทยไร้รัฐ: คความ
เข้าใจและการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัย
ได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุป
ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทวิถีชีวิตของคนไทยไร้รัฐกลุ่ม
ชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ แผนที่
ประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า
มีระยะทางยาวหลายพันกิโลเมตร เหตุจูงใจเข้ามา
ในประเทศไทย คือ ภาวะต่อสู้รบระหว่างกัน และ
คความยากไร้ในการทำมาหากิน เวียงแหงนั้นแต่มีชื่อ
เดิมว่าเมืองแหง มีความสำคัญในฐานะเป็นเมือง
หน้าด่าน เมืองยุทธศาสตร์ตามเส้นทางการเดินทัพ
และการค้าระหว่าง เมืองเชียงใหม่ ราชธานีของ
อาณาจักรล้านนา กับเมือง อังวะ โดยเดินทางผ่าน
เมืองนาย ปัจจุบันอยู่ใน รัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์
ปัจจุบันอำเภอเวียงแหงได้แบ่งเขตการปกครอง
ออกเป็น 3 ตำบล 23 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลเมือง
แหง มี 12 หมู่บ้าน ตำบลเปียงหลวง มี 6 หมู่บ้าน
และตำบลแสนไห มี 5 หมู่บ้าน มีกลุ่มชาติพันธุ์
หลายกลุ่ม เช่น ไทยพื้นเมือง ไทยใหญ่ ชาวไทยลื้อ
ลีซอ กระเหรี่ยง มูเซอ ปะโอ ปะหล่อง จีนฮ่อ
จึงเรียกว่าเมือง 9 เผ่า อยู่ในความควบคุมของ
ผู้ใหญบ้านและส่วนราชการไทย อาศัยอยู่ร่วมกัน
ในหมู่บ้านตำบลต่างๆ ซึ่งสามารถอาศัยอยู่ด้วยกัน
อย่างผสมกลมกลืน ประชากรอำเภอเวียงแหง
ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม เช่น ไทยพื้น
เมือง ไทยใหญ่ ชาวไทยลื้อ ลีซอ กระเหรี่ยง มูเซอ
ปะโอ ปะหล่อง, จีนฮ่อ จึงเรียกว่าเมือง 9 เผ่า
มีการแบ่งเขตกันอยู่เป็นกลุ่มๆ โดยมีหัวหน้ากลุ่ม
ปกครองดูแลอยู่ในความควบคุมของผู้ใหญบ้าน
และส่วนราชการไทย อาศัยอยู่ร่วมกันในหมู่บ้าน
ตำบลต่างๆ ซึ่งสามารถอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างผสม
กลมกลืน อำเภอเวียงแหงนั้น เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่
ท่ามกลางธรรมชาติแสนสงบ โอบล้อมไปด้วย

ธรรมชาติที่สวยงามของต้นไม้ ภูเขา โดยผู้คนที่อาศัยอยู่ที่นี้มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ อาชีพ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ปลุกข้าว พริก กระเทียม มะม่วง และอื่นๆ อีกหลากหลายชนิด อำเภอเวียงแหงมีลักษณะวัฒนธรรมผสมระหว่างชนภาคเหนือกับชนเชื้อสายไทยใหญ่กับชนกลุ่มน้อยต่างๆ เช่น กลุ่มจีนฮ่อ กลุ่มชาวเขาเผ่าลีซอ กลุ่มชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง โดยยึดถือตามแบบการนับถือศาสนาเป็นหลัก ชาวอำเภอเวียงแหง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีกลุ่มเล็กๆ ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้แก่ บ้านแม่หาด บ้านป่าไผ่ และบ้านเวียงแหง เป็นบางส่วน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเวียงแหง, 2559)

2. ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐ เป็นปัญหาที่ถูกสะสมมายาวนานและไม่สามารถแก้ไขที่เป็นรูปธรรมได้ มีข้อจำกัดด้านความมั่นคงทางด้านอาณาเขตหรือเขตแดน คือ 1) ปัญหาเรื่องสิทธิบัตรและสิทธิอื่นๆ คือ (1) มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งในประเทศไทย บ้านหลังไหน บ้านใคร มีแผนที่ตั้ง อยู่ในเขตสำนักทะเบียนไหน (2) ไม่เคยได้จัดทำทะเบียนประวัติ หรือ สำรองใด ไม่มีเลขประจำตัว 13 หลัก (3) ไม่หลักฐานการทะเบียนราษฎรประเทศอื่น อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพคนไร้สัญชาติ ค.ศ. 1954 ให้ความหมายของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ หมายถึง บุคคลที่ไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นคนชาติใดภายใต้บทบัญญัติกฎหมายของรัฐ 2) ปัญหาพลัดพรากจากถิ่นฐานกำเนิด เหตุสุรบความขัดแย้งระหว่างกองทัพพม่าและกองทัพ

รัฐฉานใต้ 3) ปัญหาเรื่องกฎหมายการพิสูจน์สัญชาติ คือ (1) ด้านเจ้าของรายการ ไม่อาศัยอยู่ในพื้นที่และติดต่อไม่ได้ หลักฐานการเกิดไม่ชัดเจน มีรายการบุคคลซ้ำซ้อนบางส่วนไม่มีหลักฐานการเกิด ไม่มีพยานบุคคลหลักฐานมาพิสูจน์สถานที่เกิด ข้อมูลบุคคลและข้อมูลบิดา มารดาขัดแย้งกัน (2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่มีการโยกย้าย สับเปลี่ยนตำแหน่งบ่อย การปฏิบัติงานจึงไม่ต่อเนื่อง และขาดความเชี่ยวชาญ รวมทั้งมีทัศนคติยึดความมั่นคงแห่งชาติเป็นหลักสำคัญกว่าความมั่นคงของมนุษย์และหลักสิทธิมนุษยชน (3) ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มเป้าหมายมีกระจุกตัวเป็นจำนวนมากในบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ติดชายแดน เจ้าหน้าที่จะต้องให้บริการทั้งงานทะเบียน/บัตรประชาชนสำหรับคนไทยควบคู่กับการบริการงานทะเบียนและบัตรแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยด้วย 4) ปัญหาการทำมาหากินเลี้ยงชีพในพื้นที่อำเภอเวียงแหงประสบปัญหาทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ถูกทำลายจนกลายเป็นปัญหา ดินเสื่อม น้ำแห้ง และป่าหาย ว่ากันว่าสาเหตุมาจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะประชากรแฝง รวมทั้งวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปคือทำเกษตรกรรมแบบเกินธรรมชาติ

3. แนวทางพัฒนากระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ดังนี้ 1) สร้างกระบวนการให้ความรู้ด้านกฎหมาย 2) สร้างกระบวนการให้ความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ 3) พัฒนาระบบการสร้างการเข้าใจ

การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 4) สร้างต้นแบบกระบวนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ แนวทางลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมคนไทยไร้รัฐ ประกอบด้วย (1) การสร้างทัศนคติทางสังคมเชิงพุทธ การสร้างนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางและหลักคิดเพื่อการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่สำคัญคือ หลักเมตตา มีความเมตตาต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน ให้มีความสุขด้วยกัน ทางคณะสงฆ์อำเภอเวียงแหงได้ร่วมกันจัดกิจกรรมให้เมตตาโดยการแบ่งปันแจกล้างของให้กับคนที่ประสบปัญหายากจนทุกปีโดยไม่เลือกเพศและวัย ไม่เลือกเชื้อชาติโดยมีความเสมอภาคกัน (2) การสร้างพื้นที่การศึกษาเรียนรู้ การสร้างพื้นที่การศึกษาเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ในปี 2567 ที่ผ่านมามีเวทีเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมการร่วมลงนามความร่วมมือระหว่างอำเภอเวียงแหงกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลในพื้นที่อำเภอเวียงแหง โดยมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าส่วนราชการอำเภอเวียงแหง ณ โรงเรียนบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่เข้าร่วมด้วย (3) การเสริมสร้างสวัสดิการแห่งรัฐ ทางคณะสงฆ์อำเภอเวียงแหง ภาครัฐร่วมกับเอกชน และประชาชน ได้มีโครงการช่วยเหลือแจกของยังชีพให้กับประชาชนที่มีฐานะยากจน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนต่างๆ และ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันส่งเสริมการพัฒนาคน ตั้งแต่เกิดจนตาย ในทุกเพศทุกวัย การส่งเสริมการดูแลสุขภาพทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพใจ และปัญญา ประชาชนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้รับสวัสดิการจากรัฐ (4) การพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทุกคนทุกฝ่ายในชุมชน ต้องให้ความร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ร่วมมือกันทุกหมู่บ้านในตำบล โดยมีการพัฒนาเครือข่าย คือ สำนักทะเบียนอำเภอเวียงแหง อาสาสมัครทะเบียนอำเภอเวียงแหง เครือข่ายอาสาชุมชนเพื่อคนไร้รัฐไร้สัญชาติ (LCN) มูลนิธิเครือข่ายสถานะบุคคล คสบ. มูลนิธิพันธกิจลดโลกร่วมกันวิเคราะห์เคสและรวบรวมข้อมูลในการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลในพื้นที่อำเภอเวียงแหงได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

บริบทวิถีชีวิตของคนไทยไร้รัฐกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ แผนที่ประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า มีระยะทางยาวหลายพันกิโลเมตร เหตุจึงใจเข้ามาในประเทศไทย คือ ภาวะต่อสู้ระหว่างกัน และความยากไร้ในการทำมาหากิน ปัจจุบันอำเภอเวียงแหงได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 23 หมู่บ้าน มีลักษณะวัฒนธรรมผสมระหว่างชนภาคเหนือกับชนเชื้อสายไทยใหญ่กับชนกลุ่มน้อยต่างๆ เช่น กลุ่มจีนฮ่อ กลุ่มชาวเขาเผ่าลีซอ กลุ่มชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง โดยยึดถือตามแบบการนับถือศาสนาเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรทัต นิธิติศกุล (2543) พบว่า อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นตำบลขึ้นตรงกับอำเภอเชียงดาว

ได้รับยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 ประกอบด้วย 2 ตำบล 12 หมู่บ้าน และเป็นอำเภอเวียงแหงเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ประกอบด้วย 3 ตำบล 20 หมู่บ้าน ในอดีตพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงและชาวไทยใหญ่ ต่อมาชาวเขาเผ่าต่างๆ ก่อพยพเข้ามาหากินอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2504 มีทหารจีนคณะชาติ จีนฮ่ออิสระและจีนฮ่ออพยพ ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ต่อมาเกิดเหตุการณ์สู้รบระหว่างพม่ากับชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า จึงเป็นเหตุให้ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวอพยพเข้ามาจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนไทยไร้รัฐ เป็นปัญหาที่ถูกสะสมมายาวนานและไม่สามารถแก้ไขให้เป็นรูปธรรมได้ มีข้อจำกัดด้านความมั่นคงด้านอาณาเขตหรือเขตแดน มีดังนี้ 1) ปัญหาด้านกฎหมายและสิทธิเสรีภาพ 2) ปัญหาพลัดพรากจากถิ่นฐานกำเนิด 3) ปัญหาเรื่องกฎหมายการพิสูจน์สัญชาติ 4) ปัญหาเรื่องสิทธิบัตรและสิทธิอื่นๆ 5) ปัญหาการทำมาหากินเลี้ยงชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชนกันต์ ฐิตพุทธิ (ปัญญาวัธนสกุล) (2556) พบว่า สภาพปัญหาการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติบ้านแก่งทรายมูล การเข้ามายังประเทศไทยแบบผิดกฎหมาย ส่งผลทำให้กลุ่มคนไร้สัญชาติประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน ถึงแม้จะมีนโยบายของภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงสิทธิ แต่กลุ่มไร้สัญชาติบ้านแก่งทรายมูลส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถที่จะเข้าถึงสิทธิได้ เนื่องจากประเด็นปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังนี้ (1) ด้านเอกสาร คือ เอกสารที่มีความสลับซับซ้อน ไม่ตรงกับข้อมูลจริง (2)

ปัญหาด้านบุคคล การอ่านภาษาไทยไม่ออก ส่งผลทำให้ไม่เข้าใจในนโยบายของภาครัฐ (3) ปัญหาด้านการขาดองค์ความรู้ กลุ่มคนไร้สัญชาติขาดบุคคลที่มีองค์ความรู้ความเข้าใจในนโยบายของภาครัฐที่เข้ามาช่วยเหลือ (4) ปัญหาด้านการสื่อสารและการประสานงาน จากการที่กลุ่มคนไร้สัญชาติบ้านแก่งทรายมูลมีปัญหาในด้านภาษาและขาดบุคคลที่มีองค์ความรู้ จึงส่งผลทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสารและการประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาสนับสนุน

แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไข ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ประกอบด้วย เสริมสร้างทัศนคติทางสังคมเชิงพุทธด้วยหลักเมตตาธรรม การให้การศึกษา เพิ่มพูนทักษะความรู้ด้านกฎหมายด้านสัญชาติ การเสริมสร้างสวัสดิการแห่งรัฐ พัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชน การพัฒนากฎหมายเรื่องสัญชาติและสิทธิแห่งความเป็นพลเมืองของรัฐไทย และพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมยศ ปัญญา (2566) พบว่า แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่อำเภอเชียงคำ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ สร้างโอกาสในการมีที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรที่และมีความชัดเจนในเรื่องสิทธิในที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกิน ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับขีด

ความสามารถและศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงด้านนโยบาย

1.1 ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมนั้นเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มาจากปัจจัย หรือเงื่อนไขสำคัญหลายประการ คือ อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม อำเภอย่างงและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีโครงการอบรม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ว่าด้วยสัญญาและสิทธิแห่งความเป็นพลเมืองของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานกฎหมายระหว่างประเทศ

2. ข้อเสนอแนะด้านปฏิบัติการ

2.1 ควรมีการพัฒนาเครือข่ายชุมชนในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอย่างง จังหวัดเชียงใหม่จะต้องเกิดความร่วมมือกับทุกฝ่ายในชุมชน ทำงานเป็นทีม ร่วมมือกันทุกหมู่บ้านเป็นเครือข่ายอาสาสมัครชุมชนเพื่อคนไร้รัฐไร้สัญชาติ

2.2 ควรมีการเพิ่มทักษะและกระบวนการเรียนรู้ให้กับอาสาสมัครชุมชนให้เป็นตาม

ยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาสถานะบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์และสามารถเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่อำเภอในการสอบและรวบรวมข้อมูลในการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลในพื้นที่เป้าหมายได้

3. ข้อเสนอเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนไทยไร้รัฐ ไร้สัญชาติ เพื่อการบูรณาการและพัฒนาระบบการเครือข่ายในการสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานรัฐและองค์กรเครือข่ายอาสาสมัครด้านสิทธิทั่วประเทศ

3.2 ควรศึกษาวิจัยด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองของรัฐไทยให้ได้มาตรฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้อค้นพบใหม่จากการวิจัยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล สัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำองค์ความรู้เกี่ยวกับบริบทวิถีชีวิต ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม นำมาพัฒนาระบบการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอย่างง ผู้วิจัยนำเสนอกระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเป็นแผนภูมิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ฉัฐวัฒน์ชัย ฐณาภรณ์. (2563). ทิศทางภาครัฐกับการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ตาก: วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.
- บัณฑิต นิถาวร. (2560). ความเหลื่อมล้ำในเศรษฐกิจโลก. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจ.
- พระมหาชนกนันท์ วิฑิตพทุธิ (ปัญญาวรณสกุล). (2565). แนวทางการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติของชุมชนพื้นที่บ้านแก่งทรายมูล ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ละออ กุแก้วเกษม และพิรัชย์ เปรมศิริรา. (2566). แนวคิดมนุษยนิยมและสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ. *วารสารปรัชญาอาศรม*, 5(2), 23-37.
- สมยศ ปัญญามาก. (2566). *การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประจำประเทศไทย. (2564). *บุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.unhcr.org/th/statelessness>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเวียงแหง. (2559). *ประวัติความเป็นมา*. เข้าถึงได้จาก <https://district.cdd.go.th/wianghaeng/about-us/B2/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง. (2562). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2562-2565)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง.